

Toekomstvisie LTO-vakgroep Schapenhouderij

**ROUTE
2025**

samen → professioneler → beter

LTO-vakgroep Schapenhouderij:

Saskia Duives (voorzitter)

Aebe Aalbers (secretaris)

Woord vooraf

Professionalisering en een goed georganiseerde keten, dat zijn voor mij de pijlers waarop we onze schapensector de komende jaren moeten bouwen. Met ruim 8500 professionele schapenhouders en 18.000 hobbyhouders streven we naar een duurzame sector. Intussen moeten we natuurlijk onze pluspunten niet verkwanselen: onze zichtbaarheid in het landschap en onze koppositie qua dierenwelzijn. Die vormen onze license to produce.

Ons doel is een bloeiende sector, met gezonde dieren, een goede afzet van mooie producten, bijdragend aan een mooi landschap, gewaardeerd door de maatschappij en de consument. Daarvoor moeten we de zaken beter organiseren, samen met onze partners (handel/vleesafzet), bijvoorbeeld in een ketenorganisatie. Samenwerken in de hele keten is nodig voor een duurzaam toekomstperspectief voor de schapenhouderij in Nederland.

Als LTO-vakgroep Schapenhouderij nemen we graag de regie om dit ten uitvoer te brengen. De titel van dit document pakt onze ambitie helder samen: route 2025 → samen → professioneler → beter.

Saskia Duives-Cahuzak

Voorzitter

LTO-vakgroep Schapenhouderij

sduives@lto.nl

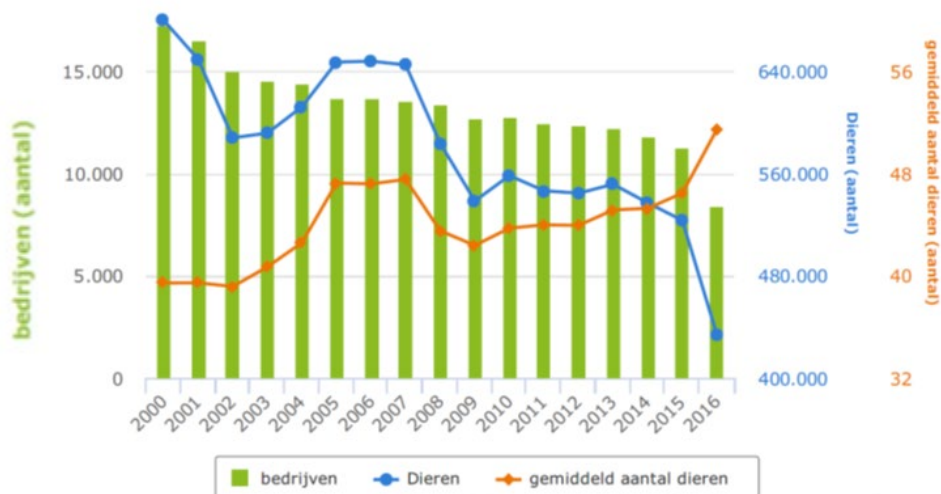
INZICHT

De schapenhouderij in Nederland heeft al jaren te maken met lage rendementen en een dalend aantal dieren en bedrijven. In de grafiek laat het CBS alleen bedrijven zien die meedoen aan de zogeheten Landbouwtelling, dus zonder de kleine schapenbedrijven en de hobbyhouders. Naar schatting waren er in 2017 bijna 800.000 schapen in Nederland, verdeeld over 8.525 professionele bedrijven en zo'n 18.000 hobbyhouders met gemiddeld 11 schapen. Van de professionele schapenhouders heeft 18% een

opvolger. Deze enorme verscheidenheid aan schapenhouders is zowel een zwakte als een kracht van de sector.

Zoeken naar balans

Als schapensector zoeken we constant naar de juiste balans tussen een eerlijke prijs voor onze producten, een passende beloning voor het beheer van landschap, natuur, waterkeringen en verantwoord ondernemerschap. Naast de bijdrage aan de economie is de sector van grote waarde voor ecologie en biodiversiteit.

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

Grote veranderingen

De Nederlandse landbouw staat aan de vooravond van een aantal grote veranderingen, zowel Europees als landelijk. Het klimaat, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de toenemende maatschappelijke eisen hebben grote impact. En dan is er nog de wolf, die een grote impact zal hebben op de schapenhouderij.

Ondernemers en hobbyhouders

De basisingrediënten voor een duurzame toekomst heeft de sector van nature al in huis. Deze toekomstvisie is in eerste instantie gericht op de ondernemende scha-

penhouders, maar laat nadrukkelijk ruimte voor hobbyhouders.

Missie LTO-vakgroep Schapenhouderij

Als LTO-vakgroep Schapenhouderij hebben we een missie opgesteld als uitgangspunt voor onze visie, strategie en ambitie:

De LTO-vakgroep Schapenhouderij is een vereniging van schapenhouders die randvoorwaarden creëert voor toekomstgerichte ondernemers waardoor zij (met respect voor mens, dier en omgeving) gewaardeerde, hoogwaardige en gezonde producten en diensten kunnen voortbrengen.

ONZE VISIE

Op 9 juni 2018 hebben we als vakgroep schapenhouderij van LTO Nederland op de Dag van het Schap onze conceptvisie gepresenteerd, gebaseerd op verschillende sessies met de achterban. Daaruit kwam de volgende SWOT-analyse, met de krachten en de zwaktes binnen de sector, en de kansen en bedreigingen van buitenaf:

Onze krachten

- Groen en diervriendelijk imago
- Zichtbaarheid, toegankelijkheid
- en aaibaarheid
- Bijdrage aan biodiversiteit en onderhoud van natuur- en cultuurlandschap en dijken
- Mooie producten

Onze zwaktes

- Grote verschillen in omvang en type bedrijfsvoering
- Rendement onder druk
- Kleine sector met beperkt economisch belang
- Versnipperde belangenbehartiging
- Gebrek aan professionaliteit
- Onbekendheid met de producten

Onze kansen

- Duurzaam, gezond en regionaal product
- Goed imago
- Minimale milieu-impact

Onze bedreigingen

- Ziektes/ zoönosen
- Geen sluitende I&R
- Afname schapenhouders vanwege gebrek aan toekomstperspectief
- Politieke keuzes die geen rekening houden met de schapenhouderij

Confrontatiematrix

Vervolgens hebben we antwoorden gezocht op de volgende vragen:

<i>Zijn de sterktes van de sector groot genoeg om kansen te benutten?</i>	De sector heeft een goed en groen imago met mooie producten. Door meer samenwerking kunnen we nog een enorme slag maken in het versterken van de verkoopargumenten. Hiervoor moeten we in de gehele keten intensiever samenwerken aan promotie, ketenkwaliteit en de juiste productmarktcombinaties.
<i>Zijn de sterktes van de sector groot genoeg om bedreigingen succesvol te weren?</i>	De uitdagingen zijn groot, zeker gezien de omvang en diversiteit van de sector. Door samenwerking werken we aan het weren van bedreigingen. Hierbij is het belangrijk dat we als sector zelf de regie voeren en voorkomen dat externe invloeden de toekomst bepalen.
<i>Verhinderen de zwaktes van de sector het benutten van kansen?</i>	De grote diversiteit maakt het lastig om kansen optimaal te benutten. We moeten als sector een slag maken in het vormen van één sectorale stem.
<i>Verhinderen de zwaktes van de sector het succesvol weren van bedreigingen?</i>	De grote diversiteit, beperkte omvang van de sector, en het lage rendement maken het lastig om bedreigingen succesvol te weren. Samenwerking is daarom nodig om te werken aan toekomstperspectief.

De toekomst van de schapenhouderij draait om gezonde producten en het vertrouwen van de consument. De schapenhouderij zorgt voor gezonde dieren en een gezonde en veilige omgeving. Dat is onze onderscheidende waarde. Markt en maatschappij moeten daarop kunnen vertrouwen.

ONZE STRATEGISCHE AGENDA: HET SCHAAP MET DE ZES POTEN

Onze visie is gebaseerd op zes aandachtsgebieden, die samen de zes poten van het schaap vormen.

- 1. Welvarende schapenhouders**
- 2. Gezonde schapen**
- 3. Waardevolle producten**
- 4. Zorg voor de omgeving**
- 5. Maatschappelijke betrokkenheid**
- 6. Netwerken in de keten**

Het schaap met de zes poten representeert de zes aandachtsgebieden

Poot 1

Welvarende schapenhouders

Meer rendement ontstaat als de schapenhouders ook zelf invloed kunnen uitoefenen op hun saldo. Daarvoor moeten we onder andere kengetallen opbouwen: lammerenproductie, groei per dag, sterftcijfers, reden van sterfte. Welke kpi's (key performance indicators) bepalen vervolgens het saldo? Datacollectie en analyse moet korter en sneller om meerwaarde te leveren.

Ook een (basaal) kwaliteitssysteem maakt de sector professioneler en transparanter. Daarvoor is het echter noodzakelijk dat het systeem ook een beter rendement oplevert. Daarom kunnen we beter eerst inzicht krijgen in de kengetallen die het rendement bepalen, en pas dan de stap maken naar een kwaliteitssysteem (zie ook onder poot 2).

Poot 2

Gezonde schapen

Met het huidige gebrekkige I&R-systeem zit bij een uitbraak van een besmettelijke ziekte meteen de hele sector op slot, om nog maar niet te spreken over het eventueel ruimen van gezonde dieren. Veel problemen ontstaan door de zes-maanden-regeling voor oormerken van

lammeren, de dubbele aan- en afmelding, de dubbele 21-dagen-regeling en de onzekere koppeling tussen sommige managementsystemen met het basissysteem. Bovendien zijn de kosten van het huidige systeem voor de schapenhouderij onvoldoende inzichtelijk en beheersbaar. Daarom willen we nog in 2019 een eigen (door de overheid

erkende) databank opzetten als basis voor I&R, betrouwbaar en betaalbaar.

Vervolgens willen we eind 2020 een eigen kwaliteitssysteem operationeel hebben, die bijdraagt aan productkwaliteit en inzicht in dierziekten. Een bedrijfsgezondheidsplan en bedrijfsbehandelplan zijn zeker onderdeel van dit kwaliteitssysteem.

Poot 3

Waardevolle producten

De schapenhouderij levert waardevolle producten. Wij zijn trots op ons lamsvlees, schapenmelk, schapenkaas en wol. Daarnaast levert de schapenhouderij een belangrijke bijdrage aan de veiligheid van onze dijken, het in stand houden van heidevelden en natuur en het onderhoud van parken en bermen. Die trots op onze producten moet wel omgezet worden in een positief saldo.

Volgens onderzoek van Wageningen University & Research kent de consument de sector nog onvoldoende en zijn retailers om die reden terughoudend met het introduceren van een keurmerk van

wege het ontbreken van een kwaliteitssysteem. Voor de consument zijn smaak, veiligheid, betaalbaarheid, gezondheid, natuurvriendelijkheid en diervriendelijkheid de belangrijkste argumenten om producten te kopen: het product moet een goed gevoel geven. Toch ligt in de supermarkten vrijwel alleen buitenlands lamsvlees en koopt de consument nauwelijks Nederlandse schapenproducten. Als we als sector gezamenlijk optrekken in een ketenorganisatie, kunnen we meer doen aan marketing via bijvoorbeeld storytelling. Een ketenorganisatie biedt ook toegang tot (Europese) potjes voor het verbeteren van de afzet.

Poot 4

Zorg voor de omgeving

Schapen leveren een grote bijdrage aan het behoud van ons cultuurlandschap en schaapherders met traditionele landschaaprasen zijn zelfs door de UNESCO erkend als waardevol immaterieel cultureel erfgoed. Het is bovendien belangrijk om de verschillende schapenrassen als bron van ons genetisch materiaal in stand te houden.

De komst van de wolf is wel een bedreiging voor de schapensector. Ook dit probleem pleit voor sa-

menwerking, om de regels in alle provincies zo te formuleren dat weide- én heideschapen adequaat beschermd worden, met een redelijke vergoeding voor extra maatregelen die schapenhouders hiervoor moeten nemen.

De schapenhouderij draagt bij aan het behouden van biodiversiteit en het vastleggen van belangrijke mineralen in de bodem. De sector werkt emissiearm en zonder uitstoot van fijnstof. In potentie kan de sector zonder grote ingrepen zowel zero-emissie als energieneutraal zijn.

Poot 5 Maatschappelijke betrokkenheid

De schapenhouderij levert een positieve bijdrage aan het imago van de landbouw door het directe contact van burgers op bijvoorbeeld lammetjesdagen en scheerfeesten. Daarnaast zijn schapen als enige landbouwdier jaarrond

zichtbaar in het buitengebied. Een belangrijke stap in het verder professionaliseren van de sector is volledige transparantie en actieve communicatie over de sector. Veel consumenten weten nog te weinig over de achtergrond, toepasbaarheid en herkomst van producten. Zolang de sector onbekend is, is de schapenhouderij kwetsbaar.

Poot 6

Netwerken in de keten

De schapenhouderij is door de grote diversiteit aan dierhouders en het beperkte economische belang kwetsbaar vergeleken met andere landbouwsectoren. De sector zal om te kunnen overleven meer moeten spreken met één mond. Samenwerken in de keten

is van groot belang. Voorbeelden van stakeholders die ons kunnen ondersteunen met het realiseren van onze ambities zijn:

- overheden zowel regionaal, nationaal als Europees
- ketenpartijen
- waterschappen
- dierenartsen
- onderwijs en wetenschap
- internationale partijen

5- VAN VISIE NAAR UITVOERING

Strategische uitvoering

Wanneer we als schapenhouderij de bovenstaande strategische agenda vertalen naar een concreet plan van aanpak voor de komende vijf jaar kunnen we vier pijlers onderscheiden:

Vrij vertaald werken we aan groei van de schapenhouderij door samen te werken aan de benodigde kwalitatieve, kwantitatieve en persoonlijke groei van de sector. We willen groeien en beter worden in het behartigen van de belangen van de sector. En groeien in professionaliteit, markt en onze maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Pijler 1

Naar gezamenlijke belangenbehartiging

Zoals aangegeven kent de sector een grote diversiteit en bestaat het risico dat de sector vanwege de eigen verdeeldheid kansen mist. De inspanningen van de Vakgroep Schapenhouderij zijn dan ook gericht op het bijeenbrengen van vertegenwoordigers van de primaire schapenhouderij in Nederland. Met de VGSN (Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland) werken we inmiddels intensief samen. Samen kunnen we efficiënter en effectiever de belangen behartigen, bijvoorbeeld op het gebied van het Gemeenschappelijk LandbouwBeleid (GLB) van de EU waar meer aandacht komt voor biodiversiteit en individuele lidstaten meer ruimte krijgen voor eigen invulling van de gelden.

Een tweede stap is de realisatie van een ketenorganisatie schapenhouderij met naast de schapenhouders ook ketenpartijen vanuit de verwerkende en toeleverende industrie. Deze orga-

nisatie is een voorwaarde voor een werkbaar kwaliteitssysteem met meerwaarde voor de gehele keten.

Onze ambities:

- een ketenorganisatie waarin alle partijen vertegenwoordigd zijn: schapenhouders, handelaren, transporteurs en vleessector, die aanspreekpunt is voor overheid en retailorganisaties
- een schapensector die proactief handelt, flexibel werkt en snel reageert op de actualiteiten

Pijler 2

Professionaliteit vergroten

Onze ambities:

- meer inzicht in het ontstaan van positief rendement
- voortdurende verbetering van diergezondheid en optimale levensduur
- professioneel en omgevingsgericht vakmanschap en ondernemerschap
- een kwaliteitssysteem
- een goedwerkend I&R-systeem in 2020
- zoeken naar financiële middelen voor innovatie
- ondernemers en ketenpartners die elkaar aanspreken op hun verantwoordelijkheden
- integriteit, dus maatregelen/sancties bij frauduleus handelen

Pijler 3

Marktpotentieel ontwikkelen

Het verbruik van lams- en schapenvlees is in Nederland ruim 1,4 kilo per hoofd van de bevolking, dat komt neer op bijna 24.000 ton per jaar. Een belangrijk deel van de consumptie komt voor rekening van Nederlanders van buitenlandse komaf. Daarnaast is consumptie in restaurants van betekenis. De invoer van lams- en schapenvlees wordt geschat op 23.500 ton, voor meer dan de

helft afkomstig uit Nieuw-Zeeland, en verder uit België, Spanje en het Verenigd Koninkrijk. Dit betekent dat vrijwel al het schapen- en lamsvlees dat we in Nederland eten uit het buitenland komt. En dus dat vrijwel al het vlees dat we hier produceren wordt geëxporteerd. Met een kwaliteitssysteem en het vergroten van uniformiteit moeten we hier verandering in kunnen brengen.

Pijler 4

Vergoten van het maatschappelijk draagvlak

Onze ambities:

- vergroten van de afzet van Nederlands schapenvlees
- terugdringen huidige import
- samen met de primaire keten en verwerkers zoeken naar nieuwe productmarktcombinaties met een duurzaam verdienmodel
- ontwikkelen van een keurmerk

Onze ambities:

- blijvende dialoog met maatschappelijke organisaties
- bijdrage aan de zichtbaarheid van de sector door communicatie van elke schapenhouder met de omgeving
- transparante communicatie en bewustzijn van maatschappelijke verantwoordelijkheid

LTO Nederland

Bezuidenhoutseweg 105, 2594AC Den Haag

T +31 (0)70 338 2700

info@lto.nl

www.lto.nl

